

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การปรับตัวด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ที่อยู่ในชุมชนเมืองเชียงใหม่		
ชื่อผู้เขียน	นางสาวมะลิวัลย์ บุษบงศ์		
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ		
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	อาจารย์ ดร.อุษา ควงสา	ประธานกรรมการ	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชงยุทธ เปลี้นผดุง	กรรมการ	
	รองศาสตราจารย์ ดร.พศิน แดงจง	กรรมการ	
	รองศาสตราจารย์ ดร.โทมิอะกิ ยามาตะ	กรรมการ	

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแบบแผนการดำเนินชีวิตและศึกษาการปรับตัวในด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการศึกษาประวัติการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่เป็นชนชั้นกลาง ซึ่งแบ่งเป็นชนชั้นกลางระดับบนและระดับชนชั้นกลางระดับล่างจำนวน 8 คน โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลหลายวิธี ได้แก่ การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะลึก ทั้งการสัมภาษณ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งสัมภาษณ์สมาชิกในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด ร่วมกับการสังเกตทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ หลังจากเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลทั้งในแง่ความถูกต้อง และความครบถ้วนของข้อมูลแล้วจึงนำข้อมูลมาแยกแยะจัดเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์เชื่อมโยงตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ และนำเสนอโดยการบรรยาย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ในประเด็นแบบแผนการดำเนินชีวิตนั้น ในด้านเศรษฐกิจพบว่าผู้สูงอายุทุกรายมีรายได้ลดลงจากเดิม และมีรายจ่ายลดลงจากก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้สูงอายุบางรายมีรายจ่ายด้านสุขภาพมากขึ้น ในด้านสังคมพบว่าผู้สูงอายุมีกิจกรรมทางสังคมลดลง ความสัมพันธ์ในครอบครัวอบอุ่นดีเช่นเดิม สมาชิกในครอบครัวให้ความเคารพนับถือ และเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีประโยชน์ต่อครอบครัว ในส่วนของความสัมพันธ์กับเพื่อนและเพื่อนบ้านพบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นชนชั้นกลางระดับบนมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับเพื่อนบ้านและมีการพึ่งพาอาศัยกันน้อยกว่าผู้สูงอายุที่เป็นชนชั้นกลางระดับล่าง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการรับรู้

ข้อมูลข่าวสารบ้านเมืองมากพอสมควร โดยส่วนใหญ่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากการดูโทรทัศน์และการอ่านหนังสือพิมพ์ ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงจะเข้าถึงข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมากกว่า โดยมีการเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่มีสาระประโยชน์มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำ ผู้สูงอายุที่เป็นชนชั้นกลางระดับล่างจะมีบทบาทด้านประเพณีและวัฒนธรรมมากกว่า ผู้สูงอายุชนชั้นกลางระดับบน ในด้านสุขภาพผู้สูงอายุส่วนใหญ่แข็งแรงดี โดยผู้สูงอายุเพศหญิงมีการดูแลเอาใจใส่สุขภาพดีกว่าผู้สูงอายุเพศชายทั้งก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุและในปัจจุบัน แต่ผู้สูงอายุเพศหญิงส่วนใหญ่ประสบปัญหาภาวะสุขภาพมากกว่าผู้สูงอายุเพศชาย ในด้านจิตใจผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

สำหรับการปรับตัวของผู้สูงอายุนั้น ในด้านเศรษฐกิจพบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นชนชั้นกลางระดับบนทุกท่านมีการเตรียมตัวในด้านเศรษฐกิจที่ดีมาโดยตลอด จึงไม่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ทำให้สามารถปรับตัวได้ดีทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ ส่วนผู้สูงอายุที่เป็นชนชั้นกลางระดับล่างนั้น บางรายขาดการเตรียมตัวทางด้านเศรษฐกิจที่ดี จึงทำให้มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจในวัยสูงอายุ ซึ่งมีผลกระทบต่อ การปรับตัวทางด้านสังคม และด้านจิตใจ

ในด้านสังคมพบว่าผู้สูงอายุที่เป็นชนชั้นกลางระดับบนได้มีการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุมาเป็นอย่างดี ทำให้ยอมรับ สถานภาพ บทบาท และอำนาจที่ลดลงได้ รวมทั้งยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุได้ และพบว่ากิจกรรมที่ผู้สูงอายุเข้าร่วมเป็นกิจกรรมที่เป็นทางการ เช่น การเข้าร่วมกลุ่มหรือชมรมต่าง ๆ ผู้สูงอายุที่เคยมีสถานภาพทางสังคมสูงมาก่อน เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมต้องการเป็นเพียงสมาชิกธรรมดา ไม่ต้องการเป็นผู้นำ เพราะไม่ต้องการรับผิดชอบมาก ต้องการจะพักผ่อนมากกว่า ส่วนผู้สูงอายุที่เป็นชนชั้นกลางระดับล่างนั้น ถึงแม้ไม่ได้มีการเตรียมตัวทางด้านสังคมมาก่อน แต่เนื่องจากผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีการเปลี่ยนแปลงของสถานภาพทางสังคมไม่มากนักและผู้สูงอายุชนชั้นกลางระดับล่างได้มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้ผู้สูงอายุยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุคือ การเตรียมตัวในด้านเศรษฐกิจ การเตรียมตัวในด้านสังคม การเตรียมตัวในด้านสุขภาพ การเตรียมตัวในด้านจิตใจ การศึกษา อายุ เพศ โอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เครือข่ายทางสังคม ความสัมพันธ์ในครอบครัว ภูมิหลังของครอบครัว ความเชื่อ ภาวการณ์ที่คนอื่นมีต่อผู้สูงอายุ ภาวการณ์ที่ผู้สูงอายุมีต่อตนเอง สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม

อย่างไรก็ตาม การเตรียมตัวในด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุ ในขณะที่เดียวกันภาวะสุขภาพเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุและความสัมพันธ์ในครอบครัวก็มีผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน ในขณะที่ปัจจัยอื่น ๆ มีผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุไม่มากนัก หรือมีผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุบางคนหรือบางกลุ่มเท่านั้น

Thesis Title	Economic and Social Adaptation of the Elderly in Chiang Mai Urban Communities	
Author	Miss.Maliwan Butsabong	
M.Ed.	Nonformal Education	
Examining Committee	Lect.Dr.Usa Duongsaa	Chairman
	Asst.Prof.Yongyuth Plianpadung	Member
	Assoc.Prof.Dr.Phasina Tangchuang	Member
	Assoc.Prof.Dr.Tomiaki Yamada	Member

Abstract

This thesis was aimed at probing the issue of economic and social adjustment/adaptation of the elderly in Chiang Mai urban communities.

It was of the qualitative nature with the emphasis on living patterns and lifestyles of 8 upper and lower middle class elderly people. Data collection relied on in-depth interviews, both formal and informal, with targeted informants, participant and nonparticipant observations, as well as interviews with their family members and close associates. Moreover, the researcher also conducted a review of relevant documents and texts, theoretical/conceptual frameworks and related research studies. Collected data were subsequently cross-checked and verified, classified, categorized, analyzed according to predetermined conceptual frameworks, and descriptively presented.

Findings were as follows:

As regards the living patterns and lifestyles it was found that, economically speaking, every elder had had reduced income and, at the same time, reduced expenditures upon reaching old age. Some experienced higher health-related expenditures. Socially speaking, the elderly had less social activities. However, their family relationships were found to have been as warm as ever. Family members still gave them respect and regarded them as useful to the families. As far as peer and neighbor relationships were concerned, upper middle class elders were found to have had less contact and interactions with neighbors, compared to their lower middle class counterparts. Nevertheless, most of the elderly were found to have been considerably well-informed of what was going on around them via television and newspapers. Highly educated ones were more able to access social and economic information and screen what was to their benefit, compared to their less educated friends. On the other hand, the lower middle class elders played a more active role in traditional and cultural affairs, compared to the upper middle class ones. As regards physical health, most of them were found to have fared quite well with the females, more than males, taking better care of their health both prior to reaching the old age and at the time of the study. However, most female elders encountered more health problems than their male counterparts.

As regards the adaptation/adjustment aspect it was found that, economically speaking, the upper middle class elders had all along been quite well prepared. Therefore, when they reached the old age, they faced fewer or no

economic problems and were able to adjust themselves economically, socially, and mentally. As for the lower middle class elders, some lacked such good advance preparations. Thus, when in old age, they found it quite economically difficult. And this situation had a negative impact upon their social and mental adjustment to a certain extent.

Socially speaking, the upper middle class elders, due to their well worked out future plans, were able to accept and live with the reduced status, role, and power, as well as various other changes they encountered in old age. Activities that these elders participated in were generally of formal nature. Given their previously high social status, they preferred to join those activities as regular members wishing to relax and take it easy rather than taking on lots of responsibilities. As regards the lower middle class elders, although without well prepared advance social plans, they still were able to accept and live with various changes since their former social status had not been much different from the current one, and, at the same time, they had religion as something they could turn to for spiritual .

Factors affecting their adjustment/adaptation were found to have comprised the following: economic, social, health, and mental preparations; educational background; age; sex; information access opportunities; social networks; family relationships; family background; beliefs; their identity in the eyes of others; their identity in their own eyes; economic and social status.

However, economic preparation was found to have had most important impacts upon their adjustment/adaptation. Other impacting factors included health conditions when entering the old age and family relationships. Other remaining factors, however, were found to have had very light impact or some impact upon some individual elders as far as their adjustment/adaptation was concerned.